

Лекція 1. Тема:

Суспільно-політичне значення перекладу. Фах перекладача/тлумача.

План:

1. Суспільно-політичне значення перекладу з погляду світових інтеграційних процесів.
2. Визначення та зміст поняття «переклад».
3. Зв'язок перекладу з іншими галузями науки (самостійне вивчення).
4. Фах перекладача/тлумача і його мовно-психологічна підготовка.
5. Перекладацький етикет. Мова перекладача. Культура мовлення. Основи перекладацької техніки (самостійне вивчення).

Література:

1. **Терехова С.І.** Вступ до перекладознавства. – Київ, 2002 – с. 8-57.
2. **Корунець І.В.** Вступ до перекладознавства. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 512 с. – 10 – 154.
3. **Федоров А.Ф.** Введение в теорию перевода. – Москва, 1958. – с. 11-80, 101-135.
4. **Рецкер Я.И.** Теория перевода и переводческая практика. – М.: «Меджународные отношения», 1974. – с.3-10.
5. **Коптілов В.В.** Теорія та практика перекладу. – К.: «Вища школа», 1982. – с. 3-30.
6. **Комисаров В.Н.** Общая теория перевода. – М., 1999. – 136 с.
7. **Виноградов В.С.** Введение в переводоведение. – М.: Изд. ИОСО РАО, 2001. – с. 5-14.
8. **Korunets' I.V.** Theory and practice of translation. – Вінниця: “New book”, 2000. – с. 8-89.

1. Суспільно-політичне значення перекладу з погляду світових інтеграційних процесів

Переклад відіграє важливу роль:

- у культурному розвитку людства;
- у розвитку та збагаченні національних мов та літератур;
- у спілкуванні між різномовними колективами;
- політичних відносинах між державами;
- у розвитку економіки та бізнесу.

Коло діяльності, яке охоплюється поняттям «переклад» є дуже широким. Перекладаються з однієї мови на іншу вірші, художня проза, наукові та науково-популярні праці з найрізноманітніших сфер знань, дипломатичні документи, ділові папери, статті політичних діячів і промови ораторів, газетні матеріали, бесіди осіб, які розмовляють різними мовами і змушені звертатися за допомогою до посередника – перекладача.

Як відзначає І.В.Корунець, переклад здійснюється на таких **рівнях суспільно-політичного життя**:

- *на рівні голів держав* (наприклад, під час офіційного візиту президента однієї країни в іншу);
- *на глобальному (міжнародному) рівні* (тобто на рівні великих міжнародних організацій, установ та ін. типу ООН, ЮНЕСКО, ЄС і т.д.);
- *на міждержавному рівні* (економічні, спортивні, культурні та інші зв'язки між країнами);
- *на внутрішньодержавному* (міжнаціональні, міжрегіональні заходи, змагання тощо);
- *на індивідуальному або міжособистісному рівні* (приватні зустрічі, стосунки, приватні візити і т. ін.).

Форми перекладу:

I. Переклад, що здійснюється людиною:

1) письмовий (виконується перекладачем тією чи іншою мовою);

2) усний, у вигляді тлумачення (відбувається під час безпосередньої зустрічі осіб);

3) письмовий та усний (при укладанні угод і контрактів, офіційних домовленостей).

II. Комп'ютерний переклад (його можливості обмежені на сучасному етапі).

III. Змішаний переклад:

автоматичний (більшість роботи виконує комп'ютер чи інший електронний перекладач, а людина задіяна частково);

традиційний (основну роботу виконує перекладач-людина, машинний переклад застосовується незначною мірою як допоміжний засіб).

Усний переклад здійснюється на

- лінійному рівні
- послідовному рівні
- синхронному рівні

Без діяльності перекладача
неможливий прогресивний
розвиток політичних,
економічних, соціальних,
етнічних, міждержавних та
інших відносин між людьми.

Роль мови у перекладі – є тією ж самою, яку вона завжди відіграє у житті суспільства: вона і тут виступає як «найважливіший засіб людського спілкування». Переклад є важливим допоміжним засобом, який забезпечує виконання мовою її **комунікативної функції** у тих випадках, коли люди висловлюють свої думки на різних мовах.

2. Визначення і зміст поняття «переклад»

Слово **переклад** є зрозумілим для всіх і існує в усіх мовах. За даними академічного Словника української мови в 11 томах слово «переклад» має такі значення: 1) процес людської діяльності, спрямований на передання інформації з мови-оригіналу на мову-перекладу; 2) результат перекладацького процесу, тобто твір, речення і т. ін., викладений усно або на папері; 3) вид людської діяльності, спрямований на відтворення певного тексту МО в МП; 4) це умовна назва навчальних дисциплін, які вивчають особливості перекладацької діяльності, техніку виконання перекладу, процес перекладу, його види, способи, жанри та ін., результат діяльності перекладача (СУМ 1970, с. 6).

Основними **функціями** перекладу є:

1) комунікативна, тобто забезпечення порозуміння і спілкування між носіями різних мов; 2) інформативна, тобто розповсюдження інформації між носіями різних мов; 3) національно-культурна, тобто обмін культурними цінностями, збагачення національних мов, літератур, ширше – культур тощо; 4) навчально-просвітницька, а саме – поширення наукових знань між народностями, країнами і т. ін.

Переклад – це вид комунікативної діяльності, який може здійснюватися з певною метою на різних рівнях діяльності людини, із різних джерел, за різних обставин комунікації.

У межах перекладознавства вивчають психологічні, літературознавчі, етнографічні та інші сторони перекладацької діяльності, а також вивчається історія перекладу і тій чи іншій країні. Провідне місце у сучасному перекладознавстві належить **лінгвістичному перекладознавству** (лінгвістиці перекладу), яке вивчає переклад як лінгвістичне явище.

Загальна теорія перекладу – розділ лінгвістичної теорії перекладу, який вивчає найбільш загальні лінгвістичні закономірності перекладу, незалежно від особливостей конкретної пари мов, які беруть участь у процесі перекладу, незалежно від способу здійснення цього процесу та індивідуальних особливостей конкретного акту перекладу. Положення загальної теорії перекладу охоплюють будь-які види будь-яких оригіналів з будь-якої вихідної мови на будь-яку мову.

Часні або окремі теорії перекладу вивчають лінгвістичні аспекти перекладу з однієї даної мови на іншу дану мову.

Спеціальні теорії перекладу розкривають особливості процесу перекладу текстів різних типів і жанрів, а також вплив на його здійснення.

У наш час перед перекладознавством постають такі **конкретні завдання**:

- розкрити сутність перекладу як складного багатогранного явища; встановити специфічні риси, які виокремлюють переклад з інших видів духовної діяльності людини;
- визначити взаємозв'язки і форми взаємодії перекладу з іншими науковими дисциплінами;
- науково обґрунтувати процес перекладу і його результати;
- дослідити основні функції перекладу у суспільстві;
- обґрунтувати постійне підвищення ролі перекладу і його соціальну значущість, актуальність в сучасному житті;
- на основі практики встановити теоретичні основи, принципи і методи перекладознавства;
- визначити вимоги до перекладу;
- підвищити професійний рівень сучасної перекладацької практики.

Предметом перекладознавства є переклад як такий в усній або письмовій формі.

Об'єктом перекладознавчої науки стали наукові концепції теоретиків перекладознавства, загальні положення і висновки з теоретичних і практичних праць перекладачів.

Завдання перекладу – забезпечити такий тип міжмовної комунікації, при якому створюваний текст мовою Реципієнта (МП) міг би виступати у якості повноцінної комунікативної заміни оригіналу і ототожнюватися Реципієнтом перекладу з оригіналом у функціональному, структурному і змістовному відношенні.

Перекладач, як учасник складного виду мовного спілкування одночасно виконує декілька **комунікативних функцій.**

По-перше, він виступає у якості Рецептора оригіналу, тим самим бере участь в акті мовленнєвого спілкування іноземною мовою.

По-друге, він виступає у якості створювача тексту МП, тим самим бере участь в акті мовленнєвого спілкування МП.

По-третє, перекладач створює не просто текст МП, а саме текст, який у функціональному, змістовному і структурному відношенні виступає у якості повномірної заміни оригіналу. Це означає, що перекладач об'єднує мовленнєві акти МО та МП, учасником яких він є.

3. Фах перекладача / тлумача і його мовно-психологічна характеристика

Для усіх видів перекладацької праці загальними є два положення:

1. Мета перекладу – якомога ближче ознайомити читача (або слухача), який не знає мови оригіналу, з даним текстом (мовленням).
2. Перекладати – означає висловлювати точно і повно засобами однієї мови те, що вже висловлено засобами іншої мови у невід'ємній єдності змісту і форми.

Для того, щоб з успіхом вирішувати ці завдання, необхідно (за думкою Н.Б.Арістова) **4 умови**:

1. Знання певного мінімуму слів, які найширше вживаються. До таких відносяться:

службові слова,

нестандартні дієслова в усіх формах,

загальноновживані слова, які зустрічаються у

текстах будь-якої тематики,

спеціальна термінологія, яка притаманна тій галузі знань, якій присвячений даний текст.

2. Знання основ граматики.

Лексика являє собою лише будівельний матеріал мови, який організовується за правилами граматики.

3. Володіння технікою перекладу.

Техніка перекладу складається з двох моментів: вміння швидко встановити на основі формальних даних за допомогою граматичного аналізу належність незнайомих слів до тієї чи іншої частини мови – як попереднього етапу перед зверненням до словника; знання усіх особливостей словників і навички роботи з ними.

4. Знайомство перекладача з тією галуззю знань, до якої відноситься даний текст.

Основні вимоги до гарного перекладу:

Точність. Перекладач повинен донести до читача точно усі думки, які висловлені автором (усі відтінки).

Стислість. Перекладач не повинен бути багатослівним. Максимально стисло і лаконічно.

Ясність. Стислість і лаконічність не повинні заважати ясності відтворення думки, легкості її розуміння. Слід уникати складних, двозначних зворотів.

Літературність. Переклад повинен повністю задовольняти загальноприйнятим нормам української літературної мови. Кожна фраза повинна звучати жваво і невимушено.

Питання для самостійного вивчення:

1. Переклад і збагачення мови та літератури.
2. Переклад і інші наукові галузі. Переклад і філософія. Переклад ф історія. Переклад і психологія. Переклад і точні науки. Переклад і теологія.
3. Фаховий рівень підготовки перекладача на сучасному етапі.
4. Особливості праці перекладача науково-технічної літератури.
5. Перекладацький етикет.
6. Культура мовлення.
7. Основи перекладацької техніки.